

**MIES MEKOSSA JA LIHAKSIKAS
NAINEN**

Pohdintoja sukupuolesta
opinnäytetyömaalausten pohjalta

Marika Shemeikka

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2015
Kuvataiteen koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Kuvataiteen koulutusohjema

MARIKA SHEMEIKKA:

Mies mekossa ja lihaksikas nainen
Pohdintoja sukupuolesta opinnäytetyömaalausten pohjalta

Opinnäytetyö 25 sivua
Huhtikuu 2015

Ihmiset jaetaan perinteisesti kahteen sukupuoleen, naisiin ja miehiin. Useimmiten jako auttaa rakentamaan yksilön identiteettiä mutta toisaalta tiukka lokerointi voi kahlita mahdollisuuksia toteuttaa itseään haluamallaan tavalla. Femiinisyys tulkitaan automaattisesti naisten ja maskuliinisuus miesten ominaisuudeksi.

Tutkielmassani pohdin näiden kahden puolen välimaastoja neljän opinnäytetyömaalaukseni pohjalta. Käsittelen kahta maalausta miehistä, joista toisella on osaksi naisen alusvaatteet ja mekko ja meikkiä. Toinen teemoista on naiskehonrakennus ja kolmas naiseuden ja miehisyiden raja.

Asiasanat: identiteetti, sukupuoli, sukupuolirooli, seksuaali-identiteetti, maskuliinisuus, feminiinisyys, naiseus, mieheys

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Bachelor of Fine Arts

MARIKA SHEMEIKKA:

Man in a dress and a muscular woman
Speculations of gender based on paintings made for thesis

Bachelor's thesis 25 pages

April 2015

Traditionally people are divided into two different sexes, men and women. Mostly it helps building up identity of an individual but on the other hand strict labeling can limit person's possibilities to carry out behaviour he/she wants. Femininity is automatically interpreted as women's and masculinity as men's feature.

In this thesis I reflect nuances between those two basing on my four paintings made for the practical part of my thesis. I write about two paintings of men, in which other one wears partly women's underwear and other one has dress and make up. Second theme is women's bodybuilding and third one deals with border between womanhood and manhood.

Key words: identity, gender, gender role, sexual identity, masculinity, femininity, womanhood, manhood

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	NAISEN LAILLA PUKEUTUVA MIES	8
2.1	Feminiininen vai maskuliininen mies	8
2.2	Sukupuoli ja seksuaalinen suuntautuminen	11
3	NAINEN KEHONRAKENTAJANA – MASKULIININEN VARTALO	13
4	KALJU NAINEN – MISSÄ KULKEE NAISELLISEN JA MIEHEKKÄÄN RAJA?	16
5	IDENTITEETTI JA HALLITSIJAN VALTA-ASEMA	19
6	LOPUKSI	22
	LÄHTEET.....	24

1 JOHDANTO

Erään tarinan mukaan Prince Albert –genitaalilävistys (sukupuolielimiin tai niiden alueelle tehtävä lävistys) on nimensä mukaisesti itsensä Englannin prinssi Albertin 1800-luvulla kehittämä lävistys, jonka tarkoitus oli laimentaa hänen suurikokoisen peniksensä näkymistä 1800-luvulle tyypillisissä tiukoissa housuissa. Toisen urbaanin legendan mukaan lävistyksen kehitti prinssi Albertin ystävä ja senaikaisen englantilaisen muodin lähettiläs Beau Brummell. Tarinan mukaan prinssi piti ideasta niin paljon, että otti sen itsekin käyttöönsä ja siten aikaansai nimen vakiintumisen. Kumpakaan keromuksista ei olla voitu todistaa, mutta ne herättävät silti pohtimaan aikalaista tiukkaa housumuotia, joka nykyään näkyy pääasiallisesti teinityttöjen ja nuorten naisten käyttäminä tiukkoina farkkuina ja legginseinä.

Halu piilottaa miehiset sukukalleudet ilmeisen paljastavista housuista huolimatta on varsin naisellistavaa. 1800-luvun länsimaisten hallitsijoiden maalaukset ovat muun muassa tämän maalaustavan takia varsin feminiinisiä näennäisen miehisistä elementeistään huolimatta. Voidaan myös pohtia, sopiiko tämän kaltainen lävistys kuninkaalliseen asemaan. Jos tällainen lävistys tulisi yleiseen tietoon, pönkittäisikö se kuninkaan valtaa vai horjuttaisi sitä epäsoveliaana? Voidaan kysyä millaista sukupuolikoodistoa pukeutumisessa tuotetaan ja missä kulkevat vallan rajat. Entä voisiko kuningas olla transvestiitti tai kuningatar kalju? Tulkitaanko mies automaattisesti transvestiitiksi, jos hän käyttää naisten vaatteita? Kuka määrittää vaatteiden sukupuolittumisen? Korkokengät ja vaaleanpunainen olivat alunperin miehisii. (Lehman 2013 ja Boulton 2014, todayifoundout.com)

Maalasin opinnäytetyöni käytännön osuudessa neljä suurikokoista toisintoa 1800-luvun kuninkaallisten muotokuvista. Pohdin vallitsevia sukupuolirooleja ennen ja nyt ja toteutin maalausten kautta 2000-luvun katsojaa enemmän tai vähemmän häiritseviä sekoituksia ulkonäöllisistä sukupuolirooleista. Pohdin, onko poikkeuksellisesta aina mahdollista tehdä yleisesti hyväksyttävää.

”Onko esimerkiksi sukupuolen kaksinapaisuuden murtuminen niin hirvittävää ja pelottavaa, että sitä täytyy pitää määritelmällisesti

mahdottomana ja se täytyy sulkea heuristisesti pois kaikista pyrkimyksistä ajatella sukupuolta?” (Butler 2006, 18)

Muita teemoja tutkielmassani ovat seksuaali-identiteetti, maskuliinisuus ja feminiinisyys. Lähtökohtanani oli säilyttää alkuperäisten maalausten luoma feminiininen ja hienostunut tunnelma. Lisäksi pohdin maalausten kuninkaallisten hahmojen valta-asemaa ja sitä järkkyykö hallitsijan valta-asema ja kunnioitettavuus nyky-yhteiskunnassa, jos heidän perinteisiä sukupuoliroolejaan rikotaan.

Yksi keskeisistä lähdekirjoistani on *Kauneuden sukupuoli – Johdatus feministiseen estetiikkaan* (2002). Teoksessa Leena-Maija Rossi kertoo artikkelissaan *Esteettisen ideaalin sukupuolipolitiikkaa – Mainoskuvat halun, identiteetin ja ihanteiden tuottajiina* maskuliinisuuden ja feminiinisyden olevan kulttuurisesti hyvin vaikutusvaltaisia sopimuksia, jotka kuitenkin ovat varsin epämääräisiä, liukkaita ja määrittelyä pakenevia käsitteitä. Maskuliinisuus suomentuu suomalaisessa arkipuheessa miehisyydeksi ja miehekkyydeksi. Feminiinisyys puolestaan ymmärretään naisellisuutena. Rossin mukaan maskuliinisuus sitoutuu lujasti anatomialtaan miehiin ja feminiinisyys anatomialtaan naisiin ja heidän ruumiisiinsa. Hän mainitsee, että jopa akateemisessa tutkimuspuheessa vaikuttaa olevan yleistä, että maskuliinisella tutkimuksella tarkoitetaan miestutkimusta ja feminiinisellä tutkimuksella yksinomaan naistutkimusta (Rossi 2002, 109). Tämän havainnoin takia haluan tutkielmassani pohtia feminiinisyttä miehessä ja maskuliinisuutta naisessa sukupuolen määrittäessä yksinomaan fyysisen sukupuolen perusteella.

Jotta voidaan ymmärtää käsittelemiäni aiheita paremmin, on tarpeen avata myös sukupuolen käsitettä hieman. Judith Butler kertoo kirjassaan *Hankala sukupuoli – Feminismi ja identiteetin kumous* (2006, 25) sukupuolen olevan toistoa ja rituaali yksittäisen teon sijaan. Butlerin mukaan sukupuolen käsitteen voi jakaa sosiaaliseen ja biologiseen sukupuoleen. Sosiaalinen sukupuoli ei ole hänen mukaansa suoraa seurausta biologisesta sukupuolesta. Mies- ja naissubjektien eheys asettuu siis kyseenalaiseksi, kun hyväksytään, että on olemassa myös sosiaalinen sukupuoli (Butler 2006, 54).

Ensimmäisessä käsittelyluvussa (luku 2) tarkastelen kahden kuninkaista tekemäni maalauksen kautta miehistä feminiinisyttä miehen pukeutuessa naisen vaatteisiin. Ensimmäisessä maalauksessa, *Miekka tekee miehen*, hamolla on sotilasuniformun

yläosa, mutta alaosa muuntautuu mekoksi ja lähempi tarkastelu paljastaa ruhtinaan käyttävän myös meikkiä. Toisessa maalauksessa, *Pidätkö sukistani?*, niinikään yläosa on perinteisen maskuliininen, mutta housujen sijasta nuori kuningas onkin pukeutut päälleen sukkanauhavyön ja ylipolvensukat. Alkuperäisissä maalauksissa kuvataan Englannin prinssi Albertia ja Venäjän keisari Alexander I:stä.

Seuraava luku (luku 3) käsittelee kehonrakentamista harjoittavia naisia, jotka lihastensa myötä päätyvät väkisin maskuliinisuuden kenttään samalla yrittäen säilyttää naisellisuutensa. Kuvalähteenäni toimii maalaukseni, *Kuningatar bikineissä*, lihaksikkaasta kuningattaresta kehonrakentajan kisakunnossa. Maalaus on toisinto Venäjän keisarinna Alexandra Feodorovnasta. Neljännessä luvussa pohdin maskuliinisen ja feminiinisen rajaa käyttäen pohjana maalaustani, *Nainen ja viuhka*, kaljusta ruhtinattaresta, joka alunperin on esittänyt keisarinna Maria Alexandrovnaa. Valitsin alkuperäiset maalaukset niiden esteettisen viehättävyyden ja sen perusteella, kuinka hyvin koin niiden sopivan yhteen valitsemäni teeman kanssa. Esimerkiksi Alexander I:n poseeraus sopi hyvin tekemiini muokkauksiin. Varsinaiset teemat valitsin, koska koen, että niitä on tarpeellista ja ajankohtaista käsitellä.

1. Kuva: Sanna Veteläinen, Galleria Saskian avajaisista

2 NAISEN LAILLA PUKEUTUVA MIES

2.1 Feminiininen vai maskuliininen mies

Vaikka omassa versiossani Alexander I ei pidäkään housuja vaan sukkanauhavyötä ja ylipolvensukkia, on huomionarvoista tarkastella Vladimir Borovikovskyn alkuperäisen maalauksen (Portrait of Grand Duke Alexander Pavlovich of Russia) suuriruhtinasta ja maalauksen estetiikkaa. Kuten johdannossa mainitsen maalaus on 1800-luvulle tyypillisesti maalattu meidän aikamme näkökulmasta varsin feminiinisesti. Psykologian professori Michael Forresterin mukaan Betty Frieden kirjoitti jo vuonna 1963, että naiset usein kuvataan passiivisina, mukautuvina, seksualisoituina ja alistettuina (Forrester 2000, 104). Tässä tapauksessa rokokoolle ominainen sulava eleganssi (visual-arts-cork.com 2015) voittaa mahtipontisuuden jopa miehisessä hallitsijakuvastossa. Hallitsijan asento Friedenin kuvauksen kaltaisesti rento ja katse unelmoiva. Jalat ovat sievästi yhdessä ja lantion kaari on korostunut samalla kun miehille ominaiset sukupuolen merkit vartaloa myötäilevissä housuissa on kokonaan pyyhitty pois. Samankaltaisia housuja ja saappaita käyttää moni nuori nainen nykyään.

Miehiin ja maskuliinisuuteen liitetään kokemus voimasta ja valta-asemasta (Forrester 2000, 111-113). Mieshallitsijoiden maalauksissa maskuliinisuutta pyritään tuomaan esiin miekalla ja arvomerkeillä. Näennäisen rento asento voidaan myös tulkita passiivisen feminiinisuuden sijasta vallan eleeksi, sillä rentous toisaalta kuvastaa passiivisuudestaan huolimatta itsevarmuutta ja hallinnan tunnetta käden

2. Vladimir Borovikovsky: Portrait of Grand Duke Alexander Pavlovich of Russia

levätessä arvovaltaisesti miekan kahvalla. Samanlainen ele miekasta kiinni pitävästä kädestä on nähtävissä myös prinssi Albertin maalauksessa (ks. s. 10, kuva 4.).

Rossin mukaan vallitsevassa heteropuheessa niin sanottu ”kaunis poika” viittaa usein homomieheen, kun taas heteroseksuaaliseen ihanteeseen kuuluu pikemminkin ”herooinen miesmaskuliinisuus” tai ”eepinen maskuliinisuus” ja sen rajoissa sallittu esteettisyys, jota miehistä puhuttaessa kutsutaan nimellä ”komea” (Rossi 2002, 121). Tähän pohjaten voinee siis olettaa, että nykykatsojan silmissä maalausten henkilöt vaikuttavat ”homomaisilta”, vaikka näin ei olisikaan. Tämä feminiinisyyssaiheuttaa katsojassa usein hämmennystä siitä, kuinka kohteen sukupuolta pitäisi tulkita. Prinssi Albertin maalauksessa hänen kasvonsa on kuvattu karvoituksineen miehempinä ja enemmän ”komeina” kuin ”kauniin” Alexanderin, mutta samalla tapaa katse on levollinen ja unelmoiva samalla, kun kehonkieli kuvastaa rentoutta.

Kirjassaan Butler puhuu siitä, kuinka se mitä pidämme sisäisenä sukupuolen olemuksena, muodostetaan jatkuvasti ylläpidettyjen tekojen sarjana. Hänen mukaansa nämä teot esitetään sukupuolitetulla kehon tyylittelyllä. Joten sen mitä me pidämme ”sisäisenä” taipumuksenamme, itse asiassa tuottamme ja ennakoimme tiettyjen ruumillisten tekojen avulla. Äärimmillään tämä saa aikaan niin sanottujen luonnollistettujen eleiden tuoman harhan (Butler 2006, 25). Toisin sanoen tässäkin tapauksessa taiteilijat ovat pyrkineet luomaan toisaalta feminiinisen ja passiivisen oloisen nuoren miehen muotokuvan samalla kuitenkin pitäytyen selkeissä vallan merkeissä. Maalauksessissani pyrin jäljittelemään tätä samaa tuntua, jotta henkilön arvokkuus säilyy paljastavasta ja kliseisestä vaatetuksesta huolimatta.

4. Miekka tekee miehen

2.2 Sukupuoli ja seksuaalinen suuntautuminen

Hameita ja mekkoja on perinteisesti selkeästi pidetty pelkästään naisten käytettävissä olevina vaatteina. Nykyään sukupuolittumisen syy on epäselvä, ja tapaa pidetään itsestäänselvyytenä. Valtaväestön ennakkoluuloista huolimatta tiukat sukupuoliroolit näyttäisivät pikkuhiljaa hieman laimenevan, vaikka hametta pitävät miehet ylittävätkin taatusti uutiskynnyksen. Esimerkiksi BBC:n nettiartikkeli vuodelta 2013 kertoo tukholmalaisista veturinkuljettajista, jotka kesähelteiden aikaan ryhtyivät käyttämään hametta, koska shortsien käyttö oli kielletty. Juna- ja bussiyhtiö Arrivan kerrotaan sallineen hameen käytön töissä, vaikka se edelleen pitääkin kiinni shortsikiellostaan. Yhtiön viestintäpäällikkö Tomas Hedeniuksen mukaan toisin kehottaminen olisi syrjintää. Myöskään matkustajat eivät olleet tuijottamisesta huolimatta kommentoineet hameiden käyttöä negatiiviseen sävyyn (BBC News 2013).

Kun puhutaan sukupuolesta ja sukupuolirooleista, keskusteluun usein liitetään myös pohdinta seksuaalisesta suuntautumisesta. Koen, ettei maalausteni hahmoja kuulu tai tarvitse nähdä seksuaalivähemmistöihin kuuluvina, sillä halua korostaa sukupuolten välimuotoja ja vapautta toteuttaa itseään haluamallaan tavalla. Naisten alusvaatteisiin pukeutuva hahmoni voi yhtä hyvin valtaväestön tapaan olla täysin heteroseksuaali. Mielestäni on silti tarpeellista tuoda mukaan tämäkin näkökanta.

Puhuttaessa seksuaalivähemmistöistä teosteni yhteydessä, on käytännössä välttämätöntä puhua myös queerista. Se on terminä varsin nuori, vain reilut kaksikymmentä vuotta vanha. Sukupuolentutkija Pia Livia Hekanahon mukaan queer-tutkimuksen ajatellaan usein olevan niin sanottu päivitetty versio homo- ja lesbotutkimuksesta. Hän kuitenkin itse uskoo, etteivät ne ole suoraa seurausta toisistaan, vaan myös osin keskenään ristiriitaisia historiallisia ja teoreettisia virtauksia, joilla on erilaisia painotuksia, käsitteitä ja päämääriä. Queer-tutkimus siis ryhtyi vaatimaan enemmän moniäänisyyttä keskusteluun erilaisista seksuaalisuuksista ja identiteeteistä pelkän tiukkarajaisemman homo- ja lesbotutkimuksen lisäksi (Hekanaho 2010, 144-146). Jos ihmisten lokerointi heidän seksuaalisen suuntautumisensa tähden on tarpeellista, teosteni hahmot voidaan siis ehkä helpoiten nähdä ”queereina” henkilöinä, joita ei voi suoraan astettaa homo- tai lesbokäsitteen alle.

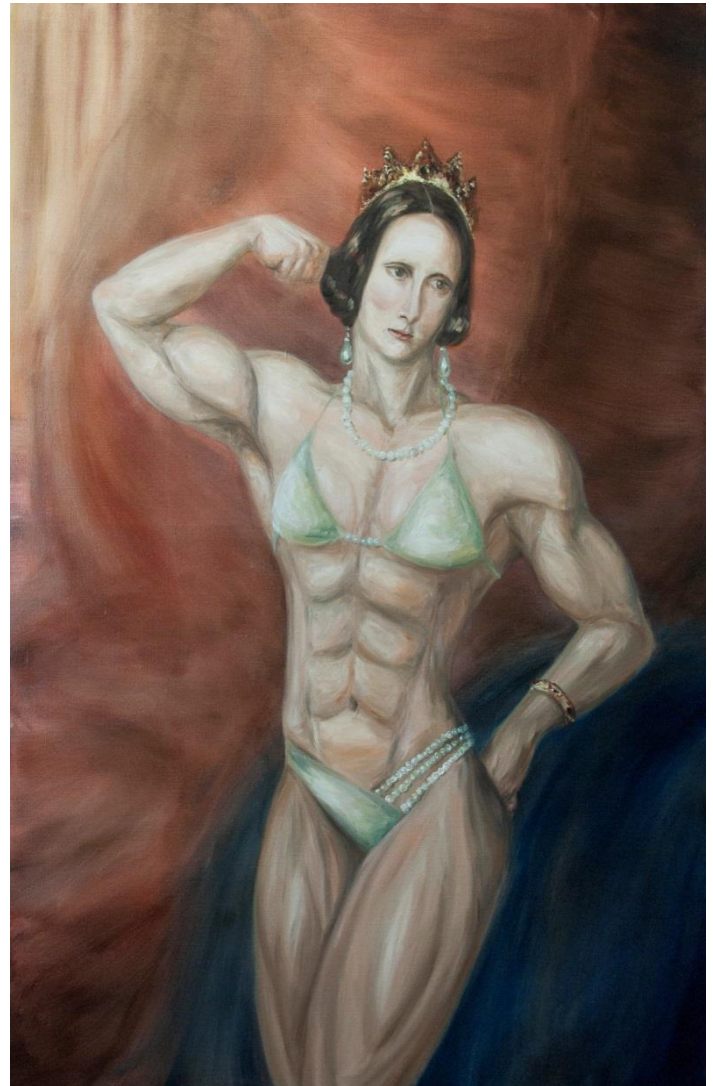
Hekanahon mukaan normaaliuden ja poikkeavuuden rajalinjojen tuottamis- ja ylläpitokeinot kuuluvat queer-tutkijoiden kiinnostuksen kohteisiin. (Hekanaho 2010, 149) Teoksissa minäkin osaltani tuotan sukupuolta ja kuinka sen käsitämme. Teosteni tulkinnat vaihtelevat vitsin ja satiirin, ylistyksen ja yrityksen saada aikaan oivallus hahmojen perimmäisestä samankaltaisuudesta muihin nähden välillä. Mielestäni se kertoo paljon katsojasta. Katsomme teoksia tiukasti sidokissa omaan taustaamme ja ajatusmaailmaamme, ja usein tarkoitukseni ei välity katsojalle. Kasvamme yhteiskunnassa jossa sukupuoli ja seksuaalisuus koetaan tarpeelliseksi määrittää, ja jos se tuottaa vaikeuksia, ensimmäinen reaktio on usein suhtautua torjuvasti.

3 NAINEN KEHONRAKENTAJANA – MASKULIININEN VARTALO

”Naiskehonrakennus voidaan nähdä miehisten standardien omaksumisena ja osana naiskehon manipulointia, joka saattaa johtaa vääristyneeseen ruumiinkuvaan ja terveyden vaarantaviin äärimmäisyyksiin kuten steroidien ja diureettien käyttöön. Tässä suhteessa se on rinnastettavissa anoreksian ja bulimian kaltaisiin ilmiöihin. Toinen äärimmäisyys on naisbodauksen ylistäminen, sen tulkitseminen miehen katseelle alistetun naisenruumiin uudelleenmäärittelyksi, kehon vyöhykkeiden takaisin valtaamiseksi ja merkitsemiseksi.” (Leppihalme 2002, 183)

Kuten yllä olevasta Ilmari Leppihalmeen kirjoittamasta tekstissä huomataan, herättää niin sanottu naisbodaus varsin ristiriitaisia mielipiteitä. Tosaalta nainen kehonrakentajana herättää mielikuvan voimakkaasta ja itsenäisestä naisesta, ”strong is new beautiful”, joka ei tarvitse miestä pelastajakseen. Todellisuudessa kiskunnossa oleva nainen (niin kuin mieskin) on rasvaprosentin alhaisuuden ja tiukan dieetin seurauksena heikoimmillaan, mutta mielikuva on silti vahva. Toisaalta taas naisten ulkonäöllinen voimistuminen ja kasvava fitnesskulttuuri-ilmio herättää vastustusta. Leppihalmeen mukaan ”ensimmäisistä kehonrakennuskisoista alkaen on pohdittu, kuinka pitkälle naiskehon sallitaan etäännyä feminiinisyydestä” kun sen ihannetyypin

5. Kuningatar bikineissä

oletetaan olevan pieni ja hento nainen (Leppihalme 2002, 184).

Koska maalaukseni bodarinainen on kuningattarena selvässä valta-asemassa, voidaan pohtia tuoko tämä fyysinen ja estettinen voimakkuus hänelle lisää valtaa. Leppihalme vertaa kehonrakennusta bulimian ja anoreksian kaltaisiin ilmiöihin, jotka usein assosioidaan naissukupuolen ulkonäköpaineista johtuviksi sairauksiksi. Naisbodaus sallii äärimmäisyyksiin menemisen terveyden kustannuksella. Helsingin Sanomien nettiartikkeliin *Pakko saada sixpack* haastateltujen Syömishäiriöklinikan toiminnanjohtaja Marjo Sandvikin ja syömishäiriökeskuksen toiminnanjohtaja Pia Charpentierin mukaan fitnessharrastajia hakeutuu enenevässä määrin hoitamaan syömishäiriötä. Sandvik kertoo osan potilaista uskovan, että ”lihas on uusi laiha” - ajattelulla mennään parempaan suuntaan, vaikka tiukka dieetti ja treeni monesti vain pahentaa tilannetta. Hänen mukaansa esteettiset lajit, kuten fitness voivat olla sallittu syömishäiriöoireilun muoto. Kaikki treenaaminen tai kehonrakennus ei tietenkään johda syömishäiriöihin, ja Sandvik muistuttaakin, että arjen pyöriminen pelkän syömisestä ja treenaamisesta ympärillä on merkki tilanteen luisumisesta sairaalloiseksi (Maksimainen 2014).

Ylemmän perusteella siis naisbodari tai fitnessharrastaja voi olla hyvinkin arvostettu pitkälle viedyn ulkonäön muokkaamisen ja huomattavan itsekurin tähden. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että tämänkaltaisen ulkonäköihannointi ajaa itsensä ojasta allikkoon pyrkiessään tekemään entisistä laihaakin laihemmista naisihanteista huomattavan laihuuden lisäksi lihaksiakin ihannoivaa. Hallitsijalle tällaisiin ilmiöihin liitettyksi tuleminen olisi todennäköisesti arvoa ja kunniotusta alentavaa. Toisaalta hallitsija voitaisiin nähdä kurinalaisena ja tilanteiden tasalla olevana, ja toisaalta taas alttiina epävarmuudelle ja pakkomielleille.

Naisbodauksessa rasvaprosentin vähäisyyden takia olennaiseksi muodostuvat korostetut keinot saada viimeisen päälle lihaksikas nainen näyttämään yhä naiselta. Kulttuurintutkija Leena-Maija Rossin mukaan naisten rinnat nousivat suuremman mielenkiinnon kohteiksi 1900-luvulla. Siitä lähtien ne ovat säilyttäneet huomionsa ja olennaisen osansa naisellisen kauneuden kriteerinä. Hän myös kertoo suuririntaisuuden vaatimuksen olevan ristiriidassa hoikkuuden edellyttämän laihtumisen kanssa, ja mainitsee, että ratkaisuksi tähän ”ongelmaan” on usein esitetty rintojen suurenusleikkausta (Rossi 2002, 117-118). Koska rasvaprosentin pudottaminen alle kymmenen aiheuttaa väistämättä myös rintojen katoamisen samaan tapaan kuin pelkkä

laihtuminenkin, ei ole yllätys, että naisbodarit turvautuvat naisellisuutensa säilyttääkseen ja sitä korostaakseen rintaimplanteihin.

Rintojen ohella selkeästi feminiiniset (useimmiten pitkissä hiuksissa) kampaukset ja symmetriset, huolellisesti ehostetut kasvot muodostavat Rossin mukaan keskeisen koodiston tavanomaiselle naiskauneudelle. Tämän seurauksena naiskehonrakentajille tyypillisiksi tuntomerkeiksi ovat nousseet vahva meikki ja hiuslisäkkeillä pidennetyt ja tuuhennetut hiukset. Tämä naisellisuuden lähes irvokas korostaminen mahdollistaa sen, ettei mies- ja naisbodaria voida sekoittaa keskenään. Naisten fitness-ilmion ja kehonrakennuksen pyrkimys voimakkaan ja itsellisen naisen ihannointiin tuntuu oikeastaan vain uudelta tavalla asettaa nainen tiettyyn muottiin. Toki on mahdollista, että tulevaisuudessa voitaisiin hyväksyä kaikki naisten (tai miesten) tavat muokata ulkonäköään haluamallaan tavalla ilman painetta kuulua joukkoon.

4 KALJU NAINEN – MISSÄ KULKEE NAISELLISEN JA MIEHEKKÄÄN RAJA?

Kirjoituksessaan Rossi kuvaa nykykulttuurin tarjoavan jatkuvasti mahdollisuuksia kytkeä maskuliinisuuteen perinteisesti liitettyjä merkityksiä naisiin ja feminiinisuuden yhdistettyjä merkityksiä taas miehiin. Hän mainitsee tämän voivan tapahtua jopa ilman kielteisiä tai halventavia konnotaatioita. Varsinkin nuorten aikuisten ja varhaiskeski-ikäisten toimintakulttuurista on hänen mielestään helppo löytää esimerkiksi hoivaavia miehiä ja agressiivisia naisia (Rossi 2002, 109).

Mielestäni on huomionarvoista, että Rossi käyttää kielteisistä assosiaatioista puhuttaessa sanaa ”jopa”. Opinnäytetyöni kritiikkitilanteessa yksi ulkopuolisista tarkastajista vertasi töitani Viggo Wallensköldin maalauskiin ja totesi samalla, etteivät maalaukseni aiheuta samanlaista pahanolon tunnetta, vaan olotila jää vajaaksi. Samoin toinen tarkastaja oli sitä, että mies naisen alusvaatteissa tulkitaan välittömästi vitsiksi, koska miestä naisen vaatteissa on kautta historian käytetty huumorikontekstissa. Silti vielä 1600-luvun puoliväliin asti naisten rooleja vakavastiotettavissakin näytelmissä esittivät pojat, koska naisilla ei ollut edes lupaa näytellä. (British Library 2010, 3). Vaikuttaa siltä, että vaikka tarkoitukseni oli tuottaa teoksia jotka kuvaavat perinteisiä sukupuolirooleja rikkovia konventioita mahdollisimman hienovaraisesti ja ylistävästi, ne halutaan silti monesti tulkita outoina ja alentavina.

Rossi myös kirjoittaa että merkittävä osa nykyisestä mediakuvastosta toimii korsetin tavoin pakottavana sukupuoliteknologiana, vaiikkeivät kuvat puutukaan ihmisruumiisiin yhtä konkreettisesti, kuin korsetti. Hänestä on kiinnostavaa, että niin mediakuvastossa kuin arkipuheessakin ilmenevät käsitykset kauneuden sukupuolittumisesta nojautuvat edelleen pitkälti 1800-luvun ajatuksiin, jotka korostavat kauneuden ja naisfeminiinisuuden ”luonnollista” yhteenkuuluvuutta. Rossin mukaan yhä edelleen noudatetaan antiikin ajoista pohjautuvaa käsitystä siitä, että harmonia on määritelty kauneuden edellytykseksi (Rossi 2002, 116). Itsessään esimerkiksi kalju nainen siis sopii tämän määritelmän sisään, mutta koska aiemmin mainitsemani pitkähiuksisuus liitetään niin vahvasti perinteiseen naisellisuuteen, naisen kruunuksi ja terveyden peiliksi, koetaan hiuksettomuus usein epätoivotuksi.

Butler ottaa naiseuteen kantaa hieman voimakkaammin ja toteaa ihmisen olevan nainen siinä määrin kuin hän toimii naisena vallitsevassa heteroseksuaalisessa kehyksessään. Tämän kehysten kyseenalaistaminen johtaa hänestä siihen, että kyseenalaistaja samalla mahdollisesti kokee menettävänsä jotain omasta paikantuneisuuden tunteestaan suhteessa sukupuoleen (Butler 2006, 21). Toisin sanoen yhteiskunnan asettamien naisen

7. Nainen ja viuhka

naisellisuuden ja miehen miehisyden normien rikkoutuminen ja tämä valmiin sukupuolipaikan menettäminen aiheuttaa monille ihmisille identiteetikriisin, vaikka kyse ei olisi edes omasta vaan jonkun toisen pyrkimyksestä häivyttää näitä rajoja.

Michael Forrester kirjoittaa, että riippumatta siitä koemmeko itseyden identiteetin käsitteenä, käsitteellisenä mallina tai narratiivisena esityksenä, tulkintamme itsestämme on voimakkaasti, ellei jopa erottamattomasti, linkittynyt sukupuoli-identiteettiimme (Forrester 2000, 103). En koe, että sukupuoli-identiteetin kokemisessa tärkeäksi oman itsen määrittäjäksi olisi itseisarvona mitään pahaa. Ongelmalliseksi se tulee vasta, kun miehen tai naisen sukupuolielimet omaavan henkilön on sisäisistä tuntemuksistaan huolimatta asetettava tiukkaan, jompaa kumpaa sukupuolta esittävään muottiin.

5 IDENTITEETTI JA HALLITSIJAN VALTA-ASEMA

Sukupuolijako naisiin ja miehiin Rossin mukaan on yksi niistä vastakkainasetteluista, joita kulttuurissamme on pitkään pidetty ”perusvastakohtina”. Feminismi on pyrkinyt purkamaan niiden historiallisesti kirjoittautunutta hierarkiaa (Rossi 2002, 110). Myös Butlerin mukaan [yhteiskunta]järjestelmän tuottaessa sukupuolitettuja subjekteja hierarkisesti eriarvoisiin aseisiin tai tuottaessa miehiseksi oletettuja subjekteja on poliittisesti ongelmallista, koska todellisuudessa se ei tue ”naisten” vapautumista vaan toimii sitä vastaan (Butler 2006, 49). Vaikka Butler puhuukin tekstissään varsinaisesti sukupuolten välisestä hierarkiasta, se sisällyttää itseensä myös sukupuolisia ulkonäköihanteita koskevan keskustelun. Butlerin huomio osuu naulan kantaan esimerkiksi silloin, kun pohditaan aiemminkin käsittelemääni kuningattaren tai miksei myös nykyään valta-asemassa olevan naisen mahdollista bodariharrastusta.

Jos ihminen kokee joutuvansa tekemään tai jättämään tekemättä ulkonäölleen tiettyjä asioita menestyäkseen esimerkiksi poliitikkona, on tilanne toisinaan ongelmallinen. Yhteiskuntaamme ohjaavat normit vaikeuttavat ja rajoittavat sukupuolinormeja rikkovan ulkonäön omaavien ihmisten työnsaantimahdollisuuksia. Keskustelua ja mahdollisesti pahennusta aiheuttavat todennäköisesti kaikki aiemmin antamani esimerkit, huomattavan lihaksikas nainen tai oman valinnan kautta kalju nainen, puhumattakaan miesvirkailijasta, joka pukeutuisi puvun sijasta jakkuun. Nykyinen aiheeseen liittyvä runsas keskustelu kuitenkin nykyään mahdollistaa sen, että näihin epäoikeudenmukaisuuksiin on helpompi puuttua ja siten vallitsevia käytäntöjä saadaan muokattua.

Identiteetistä kertovassa kirjassaan kulttuurintutkija Stuart Hall kirjoittaa (tarkemmin määrittelemättömistä) teoreetikoista, jotka uskovat modernin identiteetin olevan murtumassa. Hänen selittää heidän kantansa olevan se, että meille sosiaalisina yksilöinä aiemmin vankkoja asemia antaneet luokka, sukupuoli, seksuaalisuus, etnisyys, rotu ja kansallisuuden kulttuurinen maisema olisivat pirstoutumassa. Heidän mukaansa muutokset panevat myös henkilökohtaiset identiteettimme liikkeeseen ja horjuttavat käsityksiämme itsestämme yhteisinä subjekteina. Tätä vakaan ”minätunnon” katoaminen hajakeskittää yksilöt sekä suhteessa heidän vakiintuneisiin paikkoihinsa

sosiaalisessa ja kulttuurisessa maailmassa että suhteessa omaan itseensä – muodostaen yksilölle ”identiteetikriisin”. (Hall 1999, 20)

Identiteetikriisin määritelmää tarkentaakseen Hall mainitsee kulttuurintutkija Kobena Mercerin huomauttaneen, että ”identiteetistä tulee ongelma vasta kun se on kriisissä, vasta kun jokin kiinteäksi, johdonmukaiseksi ja vakaaksi oletettu siirtyy paikaltaan epäilyn ja epävarmuuden kokemuksen voimasta” (Mercer 1990, 43). Hieman myöhemmin Hall täsmentää identiteetin vaihtelevan sen mukaan, kuinka subjektia puhtutellaan ja kuinka se esitetään. Tämän takia identifikaatio ei ole automaattista, vaan se voidaan joko saavuttaa tai menettää. (Hall 1999, 20-21, 28)

Naishallitsijan asemasta ongelmallisen tekee se, että perinteisesti naisen on oletettu olevan alistuva ja hallittava, mutta naishallitsijalla onkin nimensä mukaisesti valtaa. Väitetään, että nainen ei voi olla johtaja, koska naiset ovat lempeitä eivätkä kestä valta-aseman tuomaa stressiä.

Usein naisten asemaa perustellaankin ajatuksella ”ennen naiset saivat olla naisia ja miehet miehiä”. Butler kirjoittaa ”ennen”-määreen esiinnostamisen aikaansavaan oletuksen siitä, että ”se takaa esiyhteisöllisen ontologian (pohdinta siitä, millainen todellisuus perimmiltään on) henkilöistä, jotka vapaasti suostuvat hallittaviksi ja siten oikeattavat yhteiskuntasopimuksen.” (Butler 2006, 50) Jos aina hyväksyttäisiin tämän kaltainen ajatuskulku, yhteiskunta ei koskaan pääsisi kehittymään ja naiset olisivat yhä kotona poissa silmistä.

8. Yksityiskohta maalauksesta Miekka tekee miehen

Stuart Hall kirjoittaa identiteetistä, että yksi sen tulkintatavoista on se, että subjektilla (eli henkilöllä) on sisäinen ydin tai olemus, joka on niin sanottu ”tosi minä”, ja se muotoutuu ja muokkautuu jatkuvassa dialogissa ympäröivien kulttuuristen maailmojen ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. Toinen tulkintatavoista esittää, ettei subjektilla ole olemassa kiinteää, olemuksellista tai pysyvää identiteettiä, vaan se

muotoutuu ja vaihtelee eri aikoina eivätkä erilaiset identiteetit ryhmitä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi yhden eheän ”minän” ympärille. (Hall 1999, 22-23). Oli kumpi tahansa näistä tulkinnoista oikea, ne silti tukevat sitä, että ympäristö vaikuttaa henkilön tulkintaan itsestään ja kuinka hän kokee tarpeelliseksi tai mahdolliseksi ilmaista itseään.

Yhteiskunnassamme koetaan tarpeelliseksi, että valta-asemassa olevat henkilöt pukeutuvat tiukasti tiettyjen valmiiksi asettujen normien mukaan. Vaikka asut olisivat suhteellisen samanlaisia, niitä silti kutsutaan sukupuolitetuilla eri nimillä. Vertaa miehen puvun takki ja naisten jakkutakki. Toisaalta esimerkiksi uskonnollisten johtajien mekkomaiset kaavut ovat yleisesti hyväksytyjä, koska niitä pidetään vakiintuneena traditiona.

9. Christina Robertson: Empress Alexandra Feodorovna, yksityiskohta

6 LOPUKSI

Kun maalaussarjani ensimmäistä kertaa asetettiin esille, havaitsin lasten suhtautuvan teoksiini kaikkein välittömimmin ja rehellisimmin. He ryhtyivät pohtimaan kumpaa sukupuolta kunkin maalauksen henkilö loppujen lopuksi oli. Lapsilta jäi helposti huomaamatta hienovarainen pullotus pitsialushousuissa, joten Alexander I:en sukupuolesta ei aina päästy varmuuteen. Prinssi Albert puolestaan yksimielisesti todettiin meikistä ja hameestaan huolimatta mieheksi. Maria Alexandrovna ja Alexandra Feodorovna nähtiin myös saman tien naissukupuolen edustajina. Ihmisille on siis ominaista ajatella näkevänsä nimenomaan naiseksi pukeutuneen miehen tai mieheksi pukeutuneen naisen ja pitää jälkimmäiseksi mainittua totuutena, jota on yritetty piilottaa. Kuten Butlerkin asian ilmaisi, tämä tulkitsijan mielestä jäljitelty sukupuoli nähdään valheellisena ulkokuorena, jolta puuttuu ”todellisuus” (Butler 2006, 33).

Toisin sanoen hahmojeni oletetaan yrittävän väkisin olla jotain muuta, kuin mitä he yleisesti hyväksytyjen normien mukaan ovat. Naisen on pohjimmiltaan pakko olla nainen ja miehen mies, koska välimaasto on liian epävarmuutta herättävää. Butlerista ”sukupuolta voidaan hämärtää häiritsemättä normatiivista seksuaalisuutta tai suuntaamatta sitä uudelleen” (Butler 2006, 24), mutta valitettavasti keskivertoihminen vielä ainakin toistaiseksi kasvaa vahvasti sukupuolitettuun yhteiskuntaan, jossa yritys sukupuolten välisten erojen taka-alalle jättämisestä on vaikeaa ja kohua aiheuttavaa.

Esimerkiksi Aamulehdessä julkaistussa kolumnissaan toimittaja Essi Myllyoja mainitsee suomalaispariskunnan, joka päätti salata lapsensa sukupuolen muilta ja opettaa lapsensa kutsumaan vanhempia sudeksi ja ketuksi. (Myllyoja 2009, 13) Tämä aiheutti laajan keskustelun siitä, mennäänkö kyseisellä käytöksellä liian pitkälle sukupuolineutraaliin kasvatukseen pyrittäessä. Äärimmäisyyksiin viety neurtaalius kaikissa sukupuoleen liittyvissä asioissa lopulta ampuu itseään jalkaan ja ryhtyy rajoittamaan vapautta yhtäläillä, kuten tiukatkin sukupuolinormit. Olisi tärkeää ryhtyä opettamaan ihmisille jo lapsesta lähtien erilaisten sukupuolten ilmentymien muotoja ja kasvattaa heidät avoimiksi ja hyväksyviksi. Muutoksia ja kehitystä tapahtuu pikkuhiljaa ja välillä aivan huomaamattakin.

En siis halua, että maalausteni henkilöt automaattisesti tulkitaan homoseksuaaleiksi. Toivon, että heidän kaltaisensa ihmiset voidaan nähdä sellaisina kuin he itse itsensä

kokevat. Todennäköisesti tulevaisuudessa rajat yleisten asenteiden muutoksen tähden hämärtyvät lisää, ja että mies voi ilman epävarmuutta pitää mekkoa ja nainen voi muokata itsensä lihaksikkaaksi ilman tulkintaa heikkoudesta tai mieheyden tavoittelusta.

”Lukija saattaa ihmetellä, mitä hyötyä [sukupuolen] ”mahdollisuuksien avaamisesta” lopulta on, mutta kukaan, joka on ymmärtänyt millaista on elää sosiaalisessa maailmassa ”mahdottomana” käsittämättömänä, toteuttamattomana, epätodellisena ja luvattomana, tuskin esittää moista kysymystä.” (Butler 2006, 18)

10. Installointi Galleria Saskiassa

LÄHTEET

BBC News (2013). *Sweden male train drivers wear skirts after shorts row*. BBC.com. Päivitetty 8.6.2013. Luettu 7.4.2015. <http://www.bbc.com/news/world-europe-22828150>

Boulton, Terynn (2014). *The surprisingly recent time period when boys wore pink, girl wore blue, and both wore dresses*. todayifoundout.com. Päivitetty 17.10.2014. Luettu 27.4.2015. <http://www.todayifoundout.com/index.php/2014/10/pink-used-common-color-boys-blue-girls/>

British Library (2010). *Shakespeare's theatre: 3. Players*. www.bl.uk. Luettu 28.4.2015. 3. <http://www.bl.uk/treasures/shakespeare/players.html>

Butler, Judith (2006). *Hankala sukupuoli*. Suom. Pulkkinen, Tuija & Rossi Leena-Maija. Helsinki: Gaudeamus. 18, 21, 24, 25, 33, 49-51, 54.

Forrester, Michael (2000). *Psychology of the Image*. London: Routledge. 103, 104, 111-113.

Hall, Stuart (1999). *Identiteetti*. Suom. ja toim. Lehtonen, Mikko & Herkman, Juha. Tampere: Vastapaino. 20-23, 28.

Hekanaho, Pia Livia (2010). *Queer-teorian kummit vaihteita*. Teoksessa (toim.) Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino. 144-155.

Lehman, Staci (2013). *High heels were popular among men before women*. todayifoundout.com. Päivitetty 12.6.2013. Luettu 27.4.2015. <http://www.todayifoundout.com/index.php/2013/06/high-heels-were-popular-among-men-before-women/>

Leppihalme, Ilmari (2002). *Kilpailevat naisbodausten estetiikat: Pumping Iron II: The Women*. Teoksessa Von Bonsdorff, Pauline & Seppä, Anita (toim.). *Kauneuden sukupuoli – Näkökulmia feministiseen estetiikkaan*. Tampere: Gaudeamus. 181-210.

Maksimainen, Heini (2014). *Pakko saada sixpack*. HS.fi, Hyvinvointi. Päivitetty 14.8.2014 8:14. Luettu 7.4.2015. <http://www.hs.fi/hyvinvointi/a1407925534204>

Myllyoja, Essi (2009). *Äänessä: Kumpi tuli?* Aamulehti 26.04.2009. Tänään, PÄIVYRIT. 13.

Rossi, Leena-Maija (2002) *Esteettisen ideaalin sukupuolipolitiikkaa – Mainoskuvat halun, identiteetin ja ihanteiden tuottajina*. Teoksessa Von Bonsdorff, Pauline & Seppä,

Anita (toim.). *Kauneuden sukupuoli – Näkökulmia feministiseen estetiikkaan*. Tampere: Gaudeamus. 107-131.

The Guardian. Notes and Queries. Luettu 6.4.2015

<http://www.theguardian.com/notesandqueries/query/0,5753,-19293,00.html>

Visual-arts-cork.com (2015). *Rococo and Neoclassical Portraits*. Luettu 10.4.2015

<http://www.visual-arts-cork.com/genres/rococo-neoclassical-portraits.htm>

Kuvalähteet:

1. Kuva: Sanna Veteläinen, Galleria Saskian avajaisista
2. Portrait of Grand Duke Alexander Pavlovich of Russia, Vladimir Borovikovsky, 1800 Luettu 6.4.2015.
<https://en.wikipedia.org/wiki/File:Youngemperoralexander.jpg>
3. Maalaukseni *Pidätkö sukistani?*, 2015
4. Maalaukseni *Miekka tekee miehen*, 2015
5. Maalaukseni *Kuningatar bikineissä*, 2015
6. Referenssikuva Kuningatar bikineissä –maalausta varten
7. Maalaukseni *Nainen ja viuhka*, 2015
8. Yksityiskohta maalauksesta *Miekka tekee miehen*
9. Christina Robertson: Empress Alexandra Feodorovna, 1842, yksityiskohta maalauksesta. Luettu 24.4. <http://www.wikiart.org/en/christina-robertson/portrait-of-empress-alexandra-fedorovna-1>
10. Kuva installoinnista Galleria Saskiassa